

Ghana Venskabsgrupperne

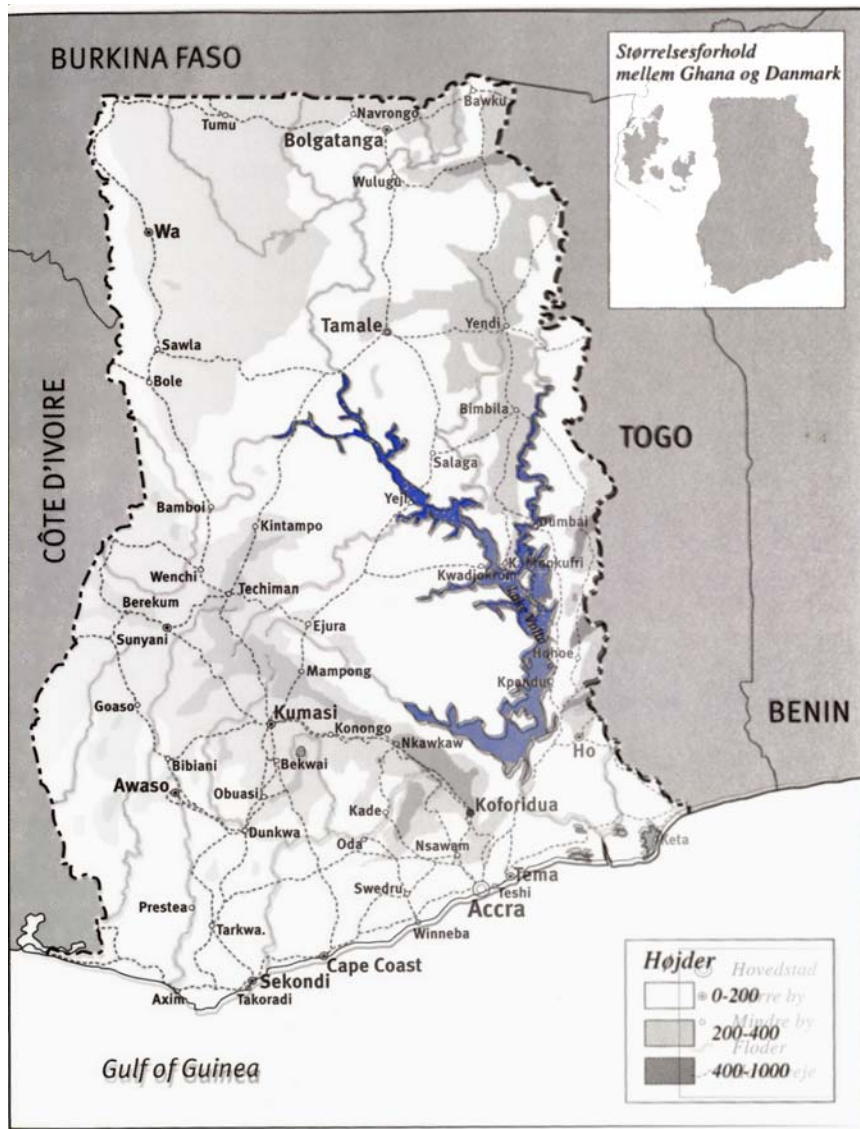
Kulturel guide

til danske besøgende i Ghana

En aften i en compound kan være meget stemningsfuld. Det bliver tidligt mørkt, temperaturen bliver uholdelig, og små bål vil være at se på alle gårdspladser. Husk at tage tøj på der dækker ben og arme, for det er nu myggene vil angribe dig!

Måske vil du blive bedt om at bidrage til aftenunderholdningen ved at fortælle en god historie eller synge en sang. Det er en god idé at have et par historier og sange parat, og snart kan du opleve en hel familie, som fortæller og synger på en måde, som du måske kun husker fra din egen barndom.

I løbet af en dag vil der være mange praktiske gøremål i compounden. Der skal hentes vand, vaskes tøj, købes ind på markedet, passes børn, gøres rent, laves mad, dyrkes mad, ordnes forråd og passes dyr. De fleste af disse gøremål varetages af kvinderne og børnene, hvorimod manden som oftest er landmand og passer og dyrker sin jord.

Blandt husets beboere er der ofte en skarp arbejdsdeling. Der er arbejde for børn, arbejde for kvinder og arbejde for mænd.

Som gæst har du måske lyst til at hjælpe til, som regel forårsager du jo også ekstra arbejde, men formentlig vil du opdage, at du slet ikke får lov til at hjælpe med noget. Hvis du virkelig har lyst til at være med i husholdningen, så genfremsæt dit ønske og vis, at du kan. Måske vil det skabe opløb, og måske vil de grine af dig, men grin bare med, det er ikke ondt ment.

Som gæst vil der være meget opmærksomhed omkring dig. Familiemedlemmer, venner og landsbyboere vil komme forbi og hilse på, og der vil være forventninger om, at du er selskabelig og konverserende.

Formentlig påhviler der også din vært den forpligtigelse, at tage dig med rundt på en hilserunde hos betydningsfulde folk i landsbyen. Tækkelig påklædning og gode hilsemåner er uomgængeligt.

Kontakt med børnene kan være en god indgang til en snak om mangt og meget. Bolde, memory spil, 4 på stribe, påklædningsdukker og sudoku er eksempler på legetøj, der kan bruges uden mange ord.

Madlavning pågår dagen igennem. At tilberede et måltid er en langstrakt proces. Måske skal der skrælles yams og de skal koges og stampes til fufu. Grønsager til soup skal ordnes og koges.

Selve måltidet er ikke nødvendigvis den sociale begivenhed, hvor alle spiser samlet, som vi er vant til, - nej, man spiser efter rang og når maden er tilgængelig. Det betyder, at du som gæst vil få serveret mad som den første, og vil måske finde det lidt besynderligt at sidde og spise helt for dig selv, mens alle andre venter på deres tur, - og på dine rester.

en taxis lydanlæg eller vente på at en bus bliver fyldt op med passagerer. Til gengæld er det ikke nødvendigvis så forudsigeligt og komfortabelt som i Danmark. Det skyldes bl.a. vejenes og bilernes ofte ringe tilstand.

Det statslige busselskab, STC, har ruter på kryds og tværs i Ghana, og det er en billig og god mulighed. Derudover er de allestedsnærværende minibusser, kaldet tro tros, en fleksibel og billig transportform, om end ikke altid den sikreste. Hvis du beder en taxichauffør om at blive sat af et bestemt sted, hedder det 'dropping' ('to drop somewhere'), men derudover er der også taxier, der har en fast rute. Prisen ligger nogenlunde fast, men kan forhandles, så spørg dig omkring for at finde et passende niveau.

Livet i en Nordghanesisk 'compound'

Hvis du er så heldig at have overnattet i en Nordghanesisk compound, vil dagen sandsynligvis starte allerede ved solopgang, når hanerne galer, æslerne skryder og geder og hunde alle vågner og giver lyd fra sig.

Det er en god idé at stå op sammen med husets beboere og nyde de første par kølige timer, før heden igen bliver påtrængende.

Bor der medlemmer fra en ældre generation på compounden, så sørg for at "besøge" deres hytte, hilse på og spørge til helbred og velbefindende fra morgenstunden, på den måde viser du respekt og det vil i retur give dig velvilje og overbærenhed, når du måske senere kommer til at bryde etikette og overskride uskrevne regler.

På gårdspladsen vil der snart være gang i et lille bål, - måske skal der koges lidt grød.

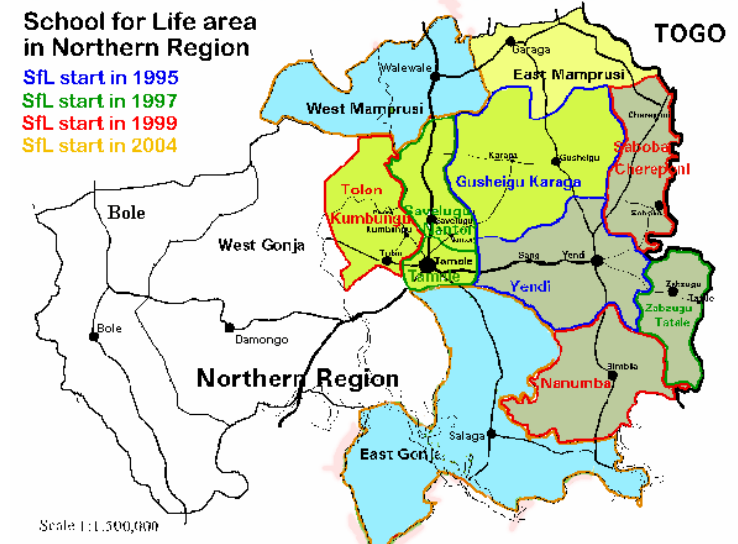
Morgentoiletet vil blive klaret bag afskærmningen i et hjørne af gårdspladsen. Her "kastes" der med vand, og alle vil snart gå rundt med en "tyggepind" i munden til at rense tænderne. Toiletbesøg vil ofte blive klaret ude i bushen, men måske er der arrangeret et mere bekvemt toilet til dig som gæst.

Kulturel guide til danske besøgende i Ghana

Introduktion

Hvis du læser dette er du sikkert på vej til Ghana. Glæd dig! Som det fremgår af guidebøger om Ghana, så er det et dejligt land fyldt med åbne og gæstfrie mennesker.

Ghana Venskabsgrupperne (GV) startede i 1979 og igangsatte i 1984 sit første ulandsprojekt i Nordghana med støtte fra Danida. GV's medlemmer har til sammen en bunke af erfaringer, gode råd, holdninger og meninger om Ghana. Det følgende er på ingen måde en udtømmende beskrivelse af livet i Ghana eller mere specifikt Nordghana, men en beskrivelse af nogle af de situationer man kan opleve, og forslag til hvordan man kan håndtere dem.

Nord Ghana generelt.

Nordghana er den del af Ghana som ligger i Savanneområdet, det vil sige, at den har én lang tørstid og kun en eller to små regntider, som ligger i månederne maj til september, altså i den tid der svarer til vores sommer. På udyrket jord er der spredt trævækst, som bliver tyndere og lavere, jo længere nordpå man kommer. I tørstiden kan der blive meget varmt, især i marts - april, og der vil ofte være meget støvet.

Befolkningen tilhører forskellige stammer, hvis sprog er beslægtede ligesom de germanske sprog i Europa. Den største stamme er Dagombaerne, ca. en lille million. Området blev erobret af europæerne så sent som 1900, og har ikke haft den samme udvikling som Ashantierne i Regnskovsområdet med Kumasi som hovedstad eller kystområdet med europæiske handels-pladser.

Endnu bor de fleste på landet og lever af det de kan dyrke i regntiden ligesom deres forfædre, men der foregår en stadig udvandring af unge mennesker til byområderne, hvad der skaber problemer både i byerne og i landsbyerne.

Nogle stammer er officielt kristne, mens andre f. eks. dagombaerne er muslimske, men fordelingen er ujævn og alle er meget præget af den oprindelige animistiske religion, som er dominerende mange steder.

Skolemæssigt blev Nord Ghana holdt nede af kolonimagten.

Kun folk svarende til det antal der var nødvendige som skriverkarle og oppassere fik undervisning. Selv i dag kommer kun halvdelen af børnene regelmæssigt i skole. Der er mange landsbyer, hvor ingen kan læse og skrive.

Kommunikation og omgangsformer

Mødet med ghaneserne er ofte en af de største oplevelser i forbindelse med et besøg i Ghana. Ghaneserne er yderst venlige, høflige og hjælpsomme. Som gæst/udlænding vil man modtage særlig opmærksomhed og hjælpsomhed, så meget, at udtalelser mere går ud på at glæde den fremme-

Mad og at spise ude

Det regnes for meget uhøfligt i Ghana at spise uden at dele sin mad med andre, så du vil ofte opleve af få tilbudt mad. Der er regionale forskelle på udvalget og udbuddet af mad, men generelt kan man sige at ghanesisk mad er relativt 'tung' kost. Maden koges eller steges grundigt og er generelt arbejds- og tidskrævende at lave. Supper (minder mere om sovs) er en grundlæggende komponent i ghanesisk mad. Den kan spises med forskellige former for tilbehør såsom 'fufu', 'konkonte', 'banku', 'TZ' eller kogt ris, yams, kogebananer eller kassava. De mest almindelige supper er 'light soup', 'palmnut soup' og 'ground nut soup'. Derudover tilberedes supperne ofte med enten fisk, får, ged, kylling.

Der findes en del forskellige typer af restauranter i de større byer, såsom ghanesiske, libanesiske, kinesiske og indiske. På restauranterne er der ofte en imponerende lang menu med alskens retter. Man bør dog ikke forvente, at de serverer alle retter på menuen og man kan spare tid ved at spørge serveringspersonalet, hvad køkkenet rent faktisk kan servere den dag. Desuden er der en del fast food restauranter, og ghanesernes favoritret i den genre er kylling og stegt ris.

Derudover er der utallige små gadekøkkener overalt i Ghana, hvor maden typisk tilberedes på jorden, på bål, og i små improviserede køkkener, der sættes op, hvor der er plads. Maden serveres fra små stande på fortove og markeder, i plastikposer eller på plastik-tallerkener. Det er en hyggelig oplevelse, at indtage en omelet sandwich med en 'malta' (en malt sodavand elsket i Ghana) på en bænk ved et gadekøkken og få en snak med sælgeren og de andre kunder. Hygiejnen er dog generelt lav, så man bør være påpasselig og undgå rå madvarer.

Transport

Transport i Ghana er en oplevelse på godt og ondt. Det er ikke uden charme at blive blæst igennem af musikken fra

De mange henvendelser om ting og penge kan være opslidende og give en fornemmelse af, at man først og fremmest får interesse på grund af den velstand man repræsenterer. Det er ret almindeligt at have mod-stridende følelser, når irritation og modvilje blandes med skyldfølelse over ikke at kunne hjælpe de mange, der tydeligvis har et behov. Det er hårdt at blive konfronteret med uligheden i verden. Det bedste man kan gøre er, at gøre sig nogle overvejelser om hvad man kan og vil hjælpe med og derudover venligt men bestemt afvise henvendelserne. I langt de fleste tilfælde vil ghanesere acceptere en afvisning uden at relationen lider skade.

En anden og ofte meget bedre måde er at se sagen fra den humoristiske side og på spørgsmålet, "Have you got something for me?" svare: "Yes, lots of greetings from your Danish friends" eller måske bare "Sunshine" eller "Rain". Tag det endelig ikke for alvorligt.

Påklædning

Det kan anbefales at klæde sig i tøj, der dækker skuldre og knæ. Det signalerer "anstændighed" og så beskytter tøjet mod den stærke sol. Man kan godt gå med bare skuldre i de større byer uden der bliver kigget skævt til en, men da man i forvejen tilkalder sig opmærksomhed med sin lyse hud, synes mange, at det er rarest at have noget tøj på der dækker lidt mere. Man kan med fordel tage et eller to sæt behagelige, men lidt pænere sæt tøj med, da man højst sandsynligt vil blive inviteret med til officielle møder og højtidler/festligheder. Et meget afslappet forhold til tøj og hvad der udgør den rette påklædning kan virke som ligegyldighed på ghaneserne. De går op i deres påklædning og fremtoning og tøjet er ofte stivet og strøget. Det kan være svært at leve op til når man er på farten, og sved og støv får tøjet til at se nusset ud, men forsøg på at holde en vis standard værdsættes. Det er også muligt at få tøj syet i Ghana og købe noget færdigsydet tøj.

de end berette om de faktiske forhold, hvilket kan være et problem, når man spørger om vej. Bliver man tilbudt hjælp som man ikke har brug for, er det ikke nødvendigt at afvise med et direkte "No", sig i stedet "Thank you, I'm ok".

Ghaneserne er meget overbærende med udenlandske gæster og tager sjældent anstød af deres brud på etiketten, men forsøg på at lære sig de almindeligste vendinger og omgangsformer skaber velvilje. I den forbindelse er det mindre vigtigt om man gør alting på den rigtige måde. Kommer man til at overtræde uskrevne regler, vil ghaneserne som regel lade som ingenting eller på diplomatisk vis forklare dig, hvad der forventes.

Hilsner er vigtige i Ghana og de mange forskellige måder at hilse på er et kapitel for sig. Her er det tilstrækkeligt at understrege, at det er en god idé at give sig tid til at hilse pænt på alle man møder på sin vej. Som nævnt er det også en god idé at lære at hilse på det lokale sprog, da det signalerer interesse og respekt. Brug højre hånd til at hilse med, spise med og række ting til andre med (den venstre hånd regnes som den urene hånd).

Som dansker kan man opleve, at en meget direkte og konstant omgangstone kan blokere for kommunikationen med ghaneserne. I den forbindelse kan man forsøge at bløde op på måden man kommunikerer på og bruge humoren til at komme frem med sit budskab. Desuden skal man selvfølgelig også være opmærksom på gestik og anden ikke-verbal kommunikation, som spiller en stor rolle.

Det er ikke ualmindeligt med tiltaleformer som 'madam', 'mister' eller 'sir', hvilket de fleste danskere skal vænne sig til, da det strider mod danske lighedsideal. Det er ghaneserne dog væsentligt mere afslappede overfor, da hierarkiske sociale strukturer er dominerende i Ghana. Ældre skal behandles med særlig respekt; alder giver visdom, erfaring og dermed status. Besøger man en landsby er det

skik og brug at besøge høvdingen som den første og forklare sit besøg/ærinde.

Nogle af de engelske ord og udtryk som vi i Danmark ville betragte som relativt harmløse, betragtes i Ghana som stærkt negative udtryk, f.eks. *'foolish'*, *'silly'*, *'fool'*, *'stupid'*, *'shut up'*. I det hele taget er det en god idé at være opmærksom på ordvalg.

Eksempler på almindelige udtryk og vendinger på ghanesisk engelsk:

- *'you have tried...'*: udtryk for ros og anerkendelse
- *'there is room for improvement'*: det kunne værre bedre/ det går ikke så godt
- *'you don't have to...'*: det må du overhovedet ikke
- *'at all'*: et eftertrykkeligt nej
- *'chop'*: mad eller at spise mad
- *'dash'*: gave eller drikkepenge/ at give gave eller drikkepenge
- *'i beg you'*: please
- *'spoiled'*: den virker ikke/er gået i stykker
- *'finished'*: der er ikke mere
- *'snap'*: foto eller at tage foto

'Have you got something for me?'

En af de ting som de fleste rejsende i et udviklingsland oplever, er at blive bedt om penge og ting. Ghana er ingen undtagelse og man vil højst sandsynligt opleve forskellige former for tiggeri eller henvendelser om penge og ting under og nogle gange efter sit ophold i Ghana (hvis man har udvekslet adresser).

På offentlige steder er der generelt ikke voldsomt meget tiggeri i Ghana. Der er dog undtagelser, såsom strande,

markeder og andre turist områder, hvor man kan opleve ret vedholdende salgs-metoder og tiggeri i en eller anden form. Lufthavnen i Accra, Kotoka, er et af de steder, hvor det gælder om holde hovedet koldt. Det kan godt være en overvældende oplevelse, for første gang at træde ud af flyet i den fugtige varme og blive omringet af mennesker, der insisterende tilbyder taxakørsel, hjælp til at bære bagage eller andet, mens man forsøger at orientere sig og holde styr på sine ejendele. Hvis man ønsker hjælp med bagagen findes der inde i lufthavnen autoriserede bagageportere, der hjælper til en fast pris. I øvrigt er det en god idé at veksle penge i lufthavnen på vekselkontoret ved siden af bagagebåndene i ankomsthallen.

Noget af det vanskeligste at håndtere er anmodninger om penge og ting fra folk, man er kommet tæt på. I en dansk sammenhæng er det sjældent, at der udveksles penge mellem venner, og økonomi og venskab betragtes som adskilte sfærer. I Ghana er der ikke noget økonomisk sikkerhedsnet under borgerne, og det er langt mere almindeligt at klare sig ved hjælp af venner og familie. Derfor er det helt normalt at bede mere velstående venner om hjælp af forskellig art. Danskere er som udgangspunkt velhavende i de fleste ghanesers øjne, og derfor kan man forvente en del henvendelser om hjælp til skolegang, medicin og andre ting.

For en dansker kan det være ret grænse-overskridende at blive bedt om penge af en person, man har opbygget en venskabelig relation til, men det betyder ikke nødvendigvis, at personen ikke tillægger venskabet nogen værdi i sig selv. Levestandarden i Danmark er uendeligt meget højere i Danmark end i Ghana, og mange ghanesere lever på et absolut eksistensminimum. Det er en kendsgerning, man ikke konfronteres med i Danmark, men i et udviklingsland som Ghana er kontrasten åbenlys. Det nytter ikke nødvendigvis at forklare, at man efter en dansk målestok er relativt fattig. Alene det at man har købt en flybillet og er rejst til Ghana modbeviser argumentet om relativ fattigdom.